

Інформаційна довідка
щодо міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні
у контексті спільних слідчих груп
(переговорний розділ 24 «Юстиція, свобода та безпека»)*

***Анотація.** В інформаційній довідці розкрито питання міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні з акцентом на діяльність спільних слідчих груп. Вказано на міжнародні акти та національні норми у розглядуваній сфері, створені спільні слідчі групи. Розглянуто законодавчі прогалини у контексті рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу.*

***Ключові слова:** кримінальне провадження, міжнародне співробітництво, міжнародно-правова допомога, спільні слідчі групи, Римський Статут, Євроюст, Європол, Європейська прокуратура, Міжнародний кримінальний суд.*

Вступ

Зростання транснаціональної злочинності, кіберзагроз, воєнних злочинів, протидія корупції вимагає від України активної участі у спільних слідчих механізмах з іншими державами та міжнародними інституціями.

У вересні 2023 року прийнято Стратегічний план щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023–2025 роки¹, спрямований на підвищення потенціалу прокуратури та органів досудового розслідування, посилення міжвідомчої та міжнародної співпраці у цій сфері. У серпні 2024 року ухвалено Закон про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду².

Європейською Комісією (ЄК) у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу (за 2024 рік)³ стосовно судової співпраці у кримінальних справах зазначено наступне: «Чинна правова база є комплексною і частково узгодженою з правом (acquis) ЄС та європейськими стандартами. Ще більше покращилася співпраця з міжнародними партнерами. Україна має 87 двосторонніх договорів та угод про співробітництво у цивільних та кримінальних справах з 50 країнами, Євроюстом та ООН. Україна також є Стороною всіх основних Конвенцій, прийнятих Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права. У звітному періоді Україна

¹ Стратегічний план щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023–2025 роки. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/strategicnij-plan-shhodo-realizaciyi-povnovazen-organiv-prokuraturi-u-sferi-kriminalnogo-peresliduvannya-za-vchinennya-miznarodnix-zlociniv-na-2023-2025-roki>

² Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 21.08.2024. № 3909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>

³ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Ukraine 2024 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

підтримувала тісну співпрацю з партнерами щодо надання та звернення за взаємною правовою допомогою у цивільних та кримінальних справах. Україна продовжила співпрацю з Євроюстом. Розглянуто питання обмеженої участі українських представників у спільних слідчих групах. Україна зробила подальші кроки для розвитку тісної співпраці з Європейською прокуратурою (ЕРРО). 18 березня 2022 року ЕРРО уклала робочу угоду з Офісом Генерального прокурора, а в липні 2023 року – робочу угоду з Національним антикорупційним бюро України. У червні 2024 року Україна зобов'язалася тісно співпрацювати з компетентними органами щодо запобігання, виявлення та усунення порушень шахрайства, корупції та іншої незаконної діяльності, а також щодо розслідування та судового переслідування правопорушень, що впливають на допомогу, яка надається Україні в рамках Ukraine Facility, в тому числі з ЕРРО».

Отже, питання спільних слідчих груп в межах міжнародного співробітництва і виконання угод щодо надання правової допомоги перебувають на порядку денному європейських партнерів і національних органів правопорядку та судових органів.

Діяльність спільної слідчої групи (Joint Investigation Team, JT; далі – ССГ) як специфічної форми міжнародно-правової допомоги в кримінальних провадженнях і міжнародної підтримки України в період воєнного стану є ефективним інструментом у процесі розслідування воєнних злочинів, як одного із видів міжнародних злочинів, злочинів проти людяності, злочинів агресії та геноциду, на які поширюється універсальна юрисдикція. Так, початок неоголошеної війни РФ проти України у 2014 році та один із численних наслідків – збиття малайзійського пасажирського літака Boeing 777 рейсу MH17 стали предметом розслідування ССГ, до складу якої увійшли представники України, Нідерландів, Бельгії, Австралії та Малайзії. Результатом діяльності цієї ССГ є ухвалення суддями Окружного суду Гааги вироку та засудження до довічного ув'язнення трьох осіб.

За даними Офісу Генерального прокурора з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну зафіксовано понад 170 тис. злочинів, пов'язаних із агресією РФ: це злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного порядку, в тому числі воєнні злочини, а також злочини проти основ національної безпеки України⁴.

Міжнародні акти у досліджуваній сфері:

Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 р.) і Протоколи до неї;

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.);

Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (2001 р.);

⁴ Понад 170 тисяч воєнних злочинів: Офіс Генерального прокурора окреслив масштаби злочинів РФ на зустрічі з міжнародними партнерами. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/ponad-170-tisyac-vojennix-zlociniv-ofis-generalnogo-prokurora-okresliv-mashtabi-zlociniv-rf-na-zustrichi-z-miznarodnimi-partnerami>

Конвенція про міжнародне співробітництво при розслідуванні та переслідуванні злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та інших міжнародних злочинів (2023 р.);

Римський статут Міжнародного кримінального суду;

двосторонні угоди України;

Рекомендація Ради про типову угоду про створення спільної слідчої групи (ССГ) (Council recommendation of 8 May 2003 on a model agreement for setting up a joint investigation team (JIT)).

Україна є учасником низки міжнародних договорів, що регламентують діяльність ССГ у загальних кримінальних провадженнях, які не стосуються міжнародних злочинів чи злочину агресії. Наприклад: Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах (стаття 20); Конвенція ООН проти корупції (стаття 49); Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (стаття 19); Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (стаття 9) тощо.

Національне регулювання:

Стаття 571, Розділ IX-2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України);

Закон України «Про ратифікацію Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах»;

дотично: Закон України «Про міжнародні договори України»;

Закон України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього».

Участь у спільних слідчих групах правоохоронних органів України почалася після ратифікації Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08 листопада 2001 року, який посилив положення Конвенції про взаємодопомогу в кримінальних справах між державами-членами Європейського Союзу. Вказаними міжнародними актами, серед іншого, визначається:

- поняття спільних слідчих груп;
- за яких випадків вони створюються;
- повноваження; п
- порядок здійснення слідчих дій на території країн;
- використання інформації, отриманої в результаті діяльності слідчої групи тощо.

Проведене дослідження пов'язано із аналізом Римського статуту Міжнародного кримінального суду щодо імплементації його положень в національне законодавство України у контексті виконання рекомендацій

Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу⁵.

Основна частина

Схвалена у травні 2023 року Конвенція про міжнародне співробітництво при розслідуванні та переслідуванні злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та інших міжнародних злочинів⁶ (далі – Люблянсько-Гаазька конвенція, Конвенція), підписана Україною у лютому 2024 року, спрямована на сприяння та зміцнення міждержавної співпраці, виходячи з універсального обов'язку держав розслідувати та притягувати винних до відповідальності за серйозні порушення міжнародного права, не залишаючи їх безкарними.

Співпраця на підставі Конвенції охоплює отримання судами, органами досудового розслідування і прокуратури міжнародної правової допомоги при збиранні доказів, а також можливість здійснювати екстрадицію осіб, які є підозрюваними чи засудженими за такі злочини і намагаються уникнути кримінальної відповідальності, переховуючись за кордоном, та передачу засуджених осіб.

Люблянсько-Гаазька конвенція містить окремий блок норм стосовно спільних слідчих груп (стаття 41). Так, слідча група створюється з конкретною метою та на обмежений період, який може бути продовжений за взаємною згодою Держав-учасниць. Спільна слідча група створюється, зокрема, у випадках, коли:

(а) розслідування Державою-учасницею злочинів, до яких вона застосовує цю Конвенцію, вимагає проведення складних і відповідальних розслідувань, що мають зв'язок з іншими Державами-учасницями;

(б) декілька Держав-учасниць проводять розслідування злочинів, до яких вони застосовують цю Конвенцію, коли обставини справи вимагають скоординованих, узгоджених дій у відповідних Державах-учасницях. Склад групи визначається в угоді, ініціатором створення може бути будь-яка зацікавлена Держава-учасниця. Група створюється в одній з держав-учасниць, в якій передбачається проведення розслідування.

Європейським агентством, що співпрацює із судовими та поліцейськими органами держав-членів ЄС, є Євроюст (Eurojust⁷). Це агентство наголосило, що війна в Україні є найбільш задокументованим збройним конфліктом в історії людства: на сьогодні понад 20 країн, включаючи 14 держав-членів ЄС,

⁵ Інформаційна довідка щодо імплементації положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство України в контексті виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу (переговорний розділ 23 «Судова влада та основоположні права»). Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/law_judic_activ/inform_references-pravsud/76796.html

⁶ The Ljubljana – The Hague Convention on International Cooperation in the Investigation and Prosecution of Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes and other International Crimes. 23.05.2023. URL: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZEZ/projekti/MLA-pobuda/The-Ljubljana-The-Hague-MLA-Convention.pdf>

⁷ European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/>

розпочали національні розслідування основних міжнародних злочинів, імовірно скоєних в Україні, або на основі принципу громадянства чи пасивної правосуб'єктності (за умови, якщо злочинець або потерпілий мають громадянство держави-члена ЄС), або на основі універсальної юрисдикції⁸. Eurojust сприяє координації таких національних зусиль слідчих, організовуючи зустрічі між усіма державами, які проводять розслідування. Держави, які не є учасниками ССГ, можуть відкривати окремі провадження в Eurojust, а деякі з них можуть приєднатися до ССГ пізніше.

3 березня 2022 року Eurojust надає значну підтримку ССГ (JIT). Так, за ініціативи Генерального прокурора Литви, Міністра юстиції і Генерального прокурора Польщі та Генерального прокурора України 25 березня 2022 року була підписана угода про створення ССГ в Україні. До складу цієї групи приєдналася Естонія, Латвія, Словаччина та Румунія. Додатково між членами групи та Міністерством юстиції США в березні 2023 року підписано Меморандум про взаєморозуміння⁹, що сприяє посиленню співпраці та забезпечує пряму комунікацію й дотримання процедур міжнародної співпраці. У Міністерстві юстиції США створена Група з питань відповідальності за воєнні злочини (War Crimes Accountability Team).

14 квітня 2023 року члени JIT уклали угоду про розширення мандату розслідування, яке окрім воєнних злочинів також включає розслідування злочину геноциду.

6 жовтня 2023 року до JIT приєднався Європол, який 23 листопада 2023 року створив робочу OSINT¹⁰-групу, щоб допомогти Україні розслідувати міжнародні злочини росії.

А 5 березня 2023 року, в результаті конференції United for Justice у Львові країни JIT ухвалили рішення внести зміни до угоди між ними, щоб відобразити майбутню роль Міжнародного центру з переслідування злочину агресії проти України (International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine – ICPA).

У лютому 2024 року національні органи влади семи держав, які є учасниками спільної слідчої групи з розслідування ймовірних основних міжнародних злочинів, скоєних в Україні, домовилися про продовження строку діяльності ССГ на два роки (Рис. 1).

⁸ The joint investigation team enhances investigations into crimes of torture, ill-treatment and filtration in Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/news/joint-investigation-team-enhances-investigations-crimes-torture-ill-treatment-and-filtration>

⁹ National Authorities of the Ukraine joint investigation team sign Memorandum of Understanding with the United States Department of Justice. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/news/national-authorities-ukraine-joint-investigation-team-sign-memorandum-understanding-usa>

¹⁰ OSINT – це розвідка на основі відкритих джерел (англ. Open Source Intelligence): процес збору, аналізу та систематизації інформації з загальнодоступних джерел.

Two years on

A timeline of Eurojust's response to the war in Ukraine

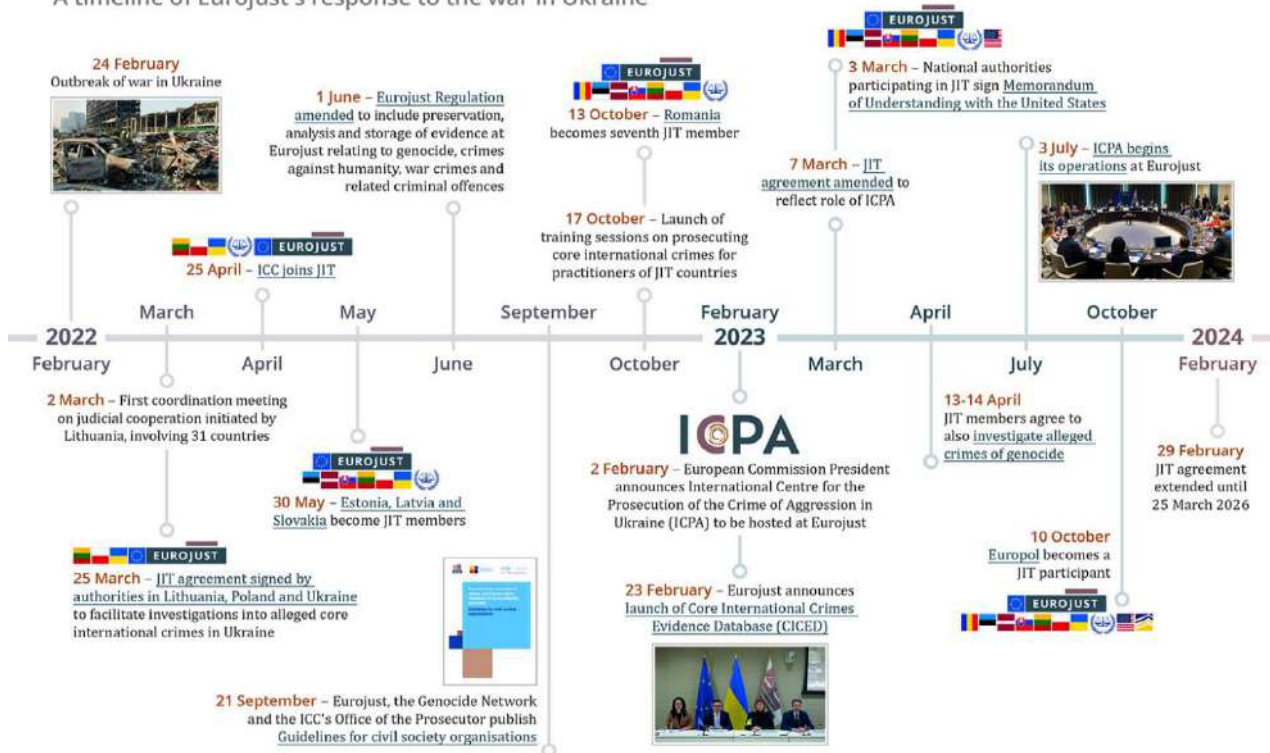

Рис. 1¹¹

Головною метою групи є забезпечення належного обміну інформацією та сприяння розслідуванню міжнародних злочинів, які вчинено проти України. У межах роботи ССГ відбувається активна співпраця з командою Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС), відповідно до положень Римського статуту, який приєднався до ССГ як учасник у квітні 2022 року. З метою забезпечення міжнародної співпраці з МКС, який у 2022 році направив в Україну групу слідчих, судових експертів у межах польової місії. Відповідно до КПК України передбачена можливість проведення процесуальних дій на території України іншими працівниками Офісу МКС у разі делегування прокурором МКС повноважень і за погодженням з Генеральним прокурором (стаття 624 КПК України).

Окремої уваги заслуговує утворення Eurojust в 2023 році бази даних Core International Crimes Evidence Database (CICED)¹², яка є спеціально розробленою базою даних для зберігання та аналізу доказів міжнародних злочинів. CICED покликана підтримувати національні й міжнародні розслідування, а в майбутньому не має обмежуватися війною в Україні і може слугувати базою для обробки відомостей щодо будь-якого іншого збройного конфлікту, який розслідує партнер Eurojust.

¹¹ Two years on: A timeline of Eurojust's response to the war in Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/two-years-timeline-eurojusts-response-war-ukraine>

¹² Core International Crimes Evidence Database. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/core-international-crimes-evidence-database>

CICED включає три компоненти: безпечний цифровий спосіб передачі даних; безпечне зберігання даних і удосконалені інструменти аналізу даних (Рис. 2). Окрім того, в CICED перебуває реєстр з інформацією про суб'єкта, який надав докази, та про вид злочину.

Рис. 2¹³

Разом із тим, Eurojust не збирає самостійно докази, а лише консолідує та обробляє їх. CICED може містити цифрові докази і відомості про вчинені злочини, зокрема фотографії, відеозаписи, аудіозаписи, супутникові знімки та знімки з дронів, показання свідків і потерпілих, медичні, криміналістичні та військові результати досліджень, відомості про окремі речові докази тощо. Eurojust забезпечує зберігання всіх матеріалів у повній відповідності до вимог із захисту даних, які діють в ЄС. Подання до CICED відомостей, отриманих під час розслідувань, здійснюється на добровільній основі та з дозволу відповідного органу.

Результатом активної міжнародної співпраці України є створення Міжнародного центру з переслідування злочинів агресії проти України (International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine, ICRA¹⁴). Його основною метою визначено підтримку та вдосконалення процесів розслідування злочинів агресії шляхом отримання ключових доказів агресії. Створення ICRA надає змогу отримати додаткову логістичну, фінансову та оперативну підтримку. ICRA сприяє співпраці між національними прокурорами, використанню досвіду, технологій та логістики Євроюсту, обміну доказами, забезпеченню спільної стратегії кримінального переслідування (Рис. 3).

¹³ Там само.

¹⁴ International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/international-centre-for-the-prosecution-of-the-crime-of-aggression-against-ukraine>

INTERNATIONAL CENTRE FOR THE PROSECUTION OF THE CRIME OF AGGRESSION AGAINST UKRAINE

A unique judicial hub at Eurojust

Fostering cooperation between national prosecutors

Benefitting from Eurojust's expertise, technology and logistics

Facilitating exchange of evidence

Enabling a common prosecution strategy

Contributing to future prosecutions

Рис. 3¹⁵

Також варто зазначити, що згідно зі своїм мандатом, Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва правоохоронних органів – Європол (European Police Office, Europol¹⁶) надає аналітичну та криміналістичну підтримку членам JT; підтримує збір та аналіз даних, отриманих із відкритих джерел; надає свої знання та досвід у сфері воєнних злочинів, злочинів проти людяності та інших міжнародних злочинів, що сприяє посиленню співпраці та забезпечує пряму комунікацію й дотримання процедур міжнародної співпраці.

За результатами багаторічного досвіду створення та координації діяльності міжнародних спільних слідчих груп Євроюстом, в кооперації з Мережею національних експертів ЄС з питань спільних слідчих груп, Європолом та Європейським бюро з боротьби з шахрайством (OLAF) підготовлено практичний посібник з надання інформації, рекомендацій та порад практикам щодо створення та функціонування JT¹⁷.

Понад 25 держав здійснюють власні розслідування або збирають докази злочинів, вчинених в ході російської агресії: Албанія, Бельгія, Болгарія, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Литва, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Румунія, Словацька Республіка, Словенія, Сполучене Королівство, США, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція.

Групи експертів з держав-партнерів регулярно працюють в Україні, допомагаючи прокурорам і слідчим документувати воєнні злочини, збирати докази та оцінювати збитки. Відповідні місії експертів до України відрядили Польща (2), Франція (3), Нідерланди (2), Словаччина (2), Литва (1) та Іспанія (1)¹⁸.

¹⁵ ICIPA Explainer. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/icpa-explainer>

¹⁶ Europol. URL: <https://www.europol.europa.eu/>

¹⁷ Joint Investigation Teams Practical Guide. URL: https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/joint_investigation_teams_practical_guide_2021_en.pdf

¹⁸ Розслідування міжнародних злочинів рф, які проводять інші країни. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/miznarodne-spivrobitnictvo-ofisu-generalnogo-prokurora-klyucovi-napryami-ta-rezultati>

Порядок створення та діяльності спільних груп: правове урегулювання.

За потреби здійснити спільне розслідування певного злочину сторони керуються типовою (модельною) угодою, відповідно до Рекомендації Ради про типову угоду про створення спільної слідчої групи (ССГ)¹⁹. Такий підхід дозволяє адаптуватись до конкретних обставин кожної справи.

У тексті угоди про створення ССГ, як правило, зазначається мета її створення, території, де вона матиме юридичну силу, а також порядок організаційно-технічного забезпечення діяльності відповідної групи. В угоді обов'язково визначаються керівники, члени та учасники групи, у тому числі встановлюються повноваження відряджених членів. Також визначається порядок здійснення консультацій та узгодження діяльності між членами ССГ, окремі спеціальні домовленості тощо.

Особливе значення для результатів роботи групи має регламентація процесу збору та розкриття інформації чи доказів, обмін та доступ до них членів групи, у тому числі порядок отримання або розкриття відповідних доказів іншій державі – не учаснику угоди. Модельна угода пропонує широкий спектр можливостей для сторін-учасників.

Національне кримінальне процесуальне законодавство характеризується певною неврегульованістю окремих механізмів і процедур, пов'язаних зі створенням та діяльністю ССГ. Попри активне використання такого механізму і наявну практику, КПК України прямо не передбачає укладання угоди про створення ССГ, як і не регламентує порядок її діяльності.

Також варто відмітити, що розподіл обов'язків між членами слідчої групи в КПК України прописано досить лаконічно і узагальнено, зокрема, що члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів.

При цьому, частина п'ята статті 41 Конвенції (2023 р.) передбачає такі правила функціонування групи:

(а) керівник або керівники групи є представниками компетентних органів, які беруть участь у кримінальному розслідуванні від Держави-учасниці, на території якої діє група;

(б) керівник або керівники групи діють у межах своєї компетенції згідно з відповідним національним законодавством;

(с) група здійснює свою діяльність відповідно до внутрішнього законодавства Держави-учасниці, в якій діє група;

(д) члени (члени спільної слідчої групи з Держави-учасниці, в якій діє група) та відряджені члени (члени з держав-учасниць, інших, ніж Держава-учасниця, в якій діє група) групи виконують свої завдання під керівництвом

¹⁹ Council recommendation of 8 May 2003 on a model agreement for setting up a joint investigation team (JIT). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2003_121_R_0001_01

осіб, зазначених у підпункті (а), з урахуванням умов, встановлених їхніми власними органами влади в угоді про створення групи;

(е) Держава-учасниця, в якій діє група, вживає необхідних організаційних заходів для здійснення нею своєї діяльності.

В частині четвертій статті 571 КПК України логічно вказано на те, що слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії виконуються членами спільної слідчої групи тієї держави, на території якої вони проводяться.

Розмежування ж компетенції між членами та відрядженим членами слідчої групи здійснюється, згідно ч. 7–9 ст. 41 Конвенції, за такими правилами:

1) відряджені члени спільної слідчої групи мають право бути присутніми при проведенні слідчих заходів у Державі-учасниці, в якій діє група;

2) керівник групи може, з особливих причин, відповідно до внутрішнього законодавства Держави-учасниці, в якій діє група, прийняти інше рішення;

3) відрядженим членам спільної слідчої групи керівник групи може, відповідно до внутрішнього законодавства Держави-учасниці, в якій діє група, доручити проведення певних слідчих дій, якщо це схвалено компетентними органами Держави-учасниці, в якій діє група, та Держави-учасниці, яка відрядила групу;

4) якщо спільній слідчій групі необхідно вжити слідчих заходів в одній з Держав-учасниць, які створили групу, члени групи, відряджені до неї цією Державою-учасницею, можуть звернутися до своїх власних компетентних органів з проханням вжити таких заходів. Ці заходи розглядаються в цій Державі-учасниці на умовах, які застосовувалися б, якби вони були запитані в рамках внутрішнього розслідування.

Тобто, згадані правила на міжнародному просторі мають більш гнучкий характер. Окрім того, за правилами чинної частини першої статті 624 КПК України прокурору Міжнародного кримінального суду або уповноваженим ним працівникам Міжнародного кримінального суду, за певних умов, дозволено проводити процесуальні дії на території України, що створює певний дисонанс правового урегулювання питань міжнародної правової допомоги.

Питання складу спільної слідчої групи в КПК України не регламентовано, що ставить під сумнів впровадження положень Конвенції, згідно яких до складу спільної слідчої групи за домовленістю можуть увійти інші особи, крім представників компетентних органів Держав-учасниць, які створили спільну слідчу групу.

Частина третя статті 571 КПК України, закріплюючи положення про те, що «члени спільної слідчої групи обмінюються отриманою інформацією», не передбачає правил щодо використання такої інформації членами групи. У Конвенції ж зазначено: інформація, законно отримана членом або відрядженим членом у складі спільної слідчої групи, яка іншим чином не є

доступною для компетентних органів заінтересованих Держав-учасниць, може бути використана для:

- (а) цілей, для яких була створена група;
- (б) виявлення, розслідування та кримінального переслідування інших злочинів, за умови попередньої згоди компетентного органу Держави-учасниці, де інформація стала доступною, в якій може бути відмовлено лише у випадках, коли таке використання може поставити під загрозу кримінальне розслідування в цій Державі-учасниці або щодо якої ця Держава-учасниця може відмовити у взаємній правовій допомозі;
- (с) запобігання безпосередній і серйозній загрозі громадській безпеці;
- (д) інших цілей тією мірою, якою це погоджено між Державами-учасницями, що створили групу.

Дослідниками пропонується доповнити КПК України окремою главою щодо спільних слідчих груп з більш детальними нормами щодо їх організації та функціонування²⁰, з урахуванням положень відповідних міжнародних актів задля відповідної кореляції.

Попри те, що Любляно-Гаазька конвенція не ратифікована Україною (хоча і підписана у 2020 році), більшість її положень щодо спільних слідчих груп вже містяться у Другому додатковому протоколі до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах ще з 2012 року. І деякі з них застосовуються на практиці. Так, в робочій угоді про співпрацю між Європейською прокуратурою і Офісом Генерального прокурора вказано на те, що для створення ССГ Сторони укладають конкретні угоди (частина друга статті 6).

Окремі питання щодо діяльності ССГ пропонується урегулювати проектом Закону України «Про внесення зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення діяльності спільних слідчих груп» реєстр. № 7330 від 29.04.2022, спрямованим на спрямований на удосконалення порядку створення та діяльності спільних слідчих груп у кримінальному провадженні. Проте, деякі експерти, зокрема й Ради Європи, вважають, що його положення потребують доопрацювання²¹.

Після надання рекомендацій ЄК, з яких випливає необхідність усунення обмежень у діяльності спільних слідчих груп задля забезпечення повноцінного і ефективного міжнародного співробітництва щодо притягнення винних у вчиненні воєнних злочинів, злочинів проти людяності, агресії до відповідальності, будь-які законотворчі ініціативи відсутні.

²⁰ Гловюк І. В. Спільні слідчі групи за Любляно-Гаазькою Конвенцією та КПК України. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 224 с.

²¹ Пропозиції Міністерства юстиції України до проекту Закону України «Про внесення зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення діяльності спільних слідчих груп». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2793960.pdf; Члени експертно-консультативної групи Ради Європи висловили зауваження до ідеї створення спільних слідчих груп, що розслідуватимуть злочини, скоєні на території України. *Закон і Бізнес*. Спільні слідчі групи: що слід виправити у проекті вказали експерти РЄ. 06.07.2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/152009.html>

Висновки

Міжнародні спільні слідчі групи є однією із ефективних форм оперативної співпраці правоохоронних органів декількох держав при розслідуванні злочинів, які стосуються більш ніж однієї держави. Їх діяльність дає змогу подолати обмеження, пов'язані з процедурою надання міжнародної правової допомоги, та забезпечити тісну координацію зусиль у сфері збору доказів, проведення слідчих (розшукових) дій, обміну інформацією та забезпечення процесуальної присутності представників держав у розслідуванні.

Спільні слідчі групи у міжнародному співробітництві – це інструмент міжнародної співпраці, одна із форм надання міжнародної правової допомоги, яка заснована на угоді між компетентними органами двох або більше держав, на обмежений термін і з конкретною метою проведення кримінальних розслідувань в одній або кількох державах.

Найкращі європейські практики створення та діяльності спільних слідчих груп базуються на застосуванні Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах.

Кримінальне процесуальне законодавство України потребує удосконалення, з огляду на рекомендації Європейської Комісії щодо переговорного розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» стосовно необхідності деталізації належної правової процедури діяльності спільних слідчих груп у межах надання міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях.

Це дозволить:

підвищити здатність українських правоохоронних органів і прокуратури до міжнародного співробітництва;

створити / удосконалити механізми збереження, обміну, використання доказів міжнародних/воєнних злочинів, зокрема через інтеграцію у бази даних, координацію з Eurojust/Europol;

мінімізувати перешкоди у забезпеченні справедливого правосуддя, підвищити довіру міжнародних партнерів до співпраці та виправдати їхні очікування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*